Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная тыднёвая часопіс.

Цана асобнага нумару 20 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Ліпоўка 18.

Адрэс для карэспандэнцыі і падпіскі: паштовая скрынка № 19.

ПРЫЙМО ІНТЭРЭСАНТАЎ ад 10 да 2 гадз. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты: на 1 год — 6 зл., за паўгоду—3 зл., за 3 мес. — 2 зл., за 1 мес. — 50 гр.

Год I. Вільня 20 чэрвеня 1931 г. № 14

ЯШЧЭ АДНА ТРАГЕДЫЯ.

Справа ўзгадаваньня нацыянальна сьведамай беларускай інтэлігенцыі — гэта ў нашых варунках галоўная справа сягоньняшняга дня. Пры нячысьленасьці нашых інтэлігенцкіх сілаў пад Польшчай, пры немагчымасьці нават для іх здабыць сабе адпавядаючую іх ведзе і здольнасьцям працу ў дзяржаўных ды самаўрадавых установах, ужо раней абсаджаных бадай выключна прадстаўнікамі «пануючае нацыі», — вытвараецца такое палажэньне, што ўсім грамадзкім жыцьцём у Заходняй Беларусі кіруе інтэлігенцыя польская, часта навезеная з Галічыны і затым зусім ня ведаючая ані нашага народу, ані тутэйшых адносінаў з усімі іх асаблівасьцямі. Дык нашай інтэлігенцыі прыходзіцца працаваць над падняцьцем нацыянальнае беларускае культуры ў масах, стоючы як быццам па-за арганізаваным дзяржавай грамадзка-дзяржаўным жыцьцём, а гэта робіць заданьне яе асабліва трудным: трэба і сабе на кусок хлеба неяк зарабіць, і знайсьці такія шляхі для сваей грамадзкай працы, каб — стоючы вонках дзяржаўна-грамадзкіх установаў і арганізацыяў — усё-ж мець сувязь з масамі, мець да іх нейкі доступ.

Кожны год, калі некалькі дзесяткоў маладых беларускіх сілаў канчае беларускія гімназіі, паўстае цяжкое і балючае пытаньне: куды-ж ім ісьці вучыцца далей, які фах, якую спэцыяльнасьць ім выбраць, каб у сваей далейшай працы быць незалежным ад зьменных палітычных настрояў, пануючых у дзяржаве, дый адначасна працаць у сваей спэцыяльнасьці, ня кажучы ўжо аб працы агульна-грамадзкай, даваць найбольшую карысьць свайму народу і свайму краю?

Што-ж адказаць нам на яго?

Даць нейкі агульны *позытыўны* адказ на яго — вельмі цяжка: трэба-ж лічыцца з тым, што нельга навязаць чалавеку спэцыяльнасьць, да якое ён ня мае ніякае ахвоты, якая магла-бы стацца непасільным цяжарам для яго на ўсенькае яго жыцьцё. У такіх варунках немагчыма з карысьцяй для свайго народу працаваць, бо кожная праца вымагае пэўнага энтузіязму, захапленьня ёй, а пачуцьцё, што выбраная пад націскам звонку спэцыяльнасьць ёсьць нешта чужое, нейкая абуза, — толькі забівае ўсялякую энэргію і ўсялякі энтузіязм. Дык шмат лягчэй даць на пастаўленае намі пытаньне адказ *нэгатыўны:* чаго ня выбіраць. І тутака адказаць ужо ня так трудна: *ня выбіраць такое спэцыяльнасьці, працу ў якой немагчыма ў родным краю, вымагае выезду па-за межы яго — да чужых, адрывае нашага інтэлігента ад родных гушчаў.*

Незалежна ад тэй *трагедыі будучыны*, якая стаіць перад беларускім інтэлігентам пасьля скончэньня яго адукацыі, перад сёлетнім выпускам моладзі з беларускіх гімназіяў паўстае новая трагедыя — *трагедыя сягоньняшняга дня,* якая пагражае катастрофай усім ye праектам і лятуценьням аб навуцы ў вышэйшай школе наагул. Справа ў тым, што ў урадавых сфэрах паўстала думка непамерна падняць плату за навуку ў вышэйшых школах — да такое вышыні, каб дзяржаўнаму скарбу ня прыходзілася гэтульк грошы дакладаць да ўтрыманьня гэтых школаў, як цяпер. Усё гэта — вынікі гаспадарчага крызысу і аслабленьня заможнасьці народу, ня́здольнага ўжо аплачываць падаткова цяжары у такой меры, як было да крызысу. Калі праект гэты будзе праведзены ў жыцьцё, ня гледзячы на аднадушныя пратэсты ўсяго студэнцтва Польшчы бяз розьніцы нацыянальнасьці і вызнаньня, дык створыцца палажэньне, пры каторым ня толькі новым нашым матурыстам ня прыдзецца пабачыць унівэрсытэцкіх муроў, але і тыя, якія ўжо вучацца ў вышэйшых школах, будуць прымушаны ўцякаць з іх: бо-ж сярод беднага наагул беларускага грамадзянства ня шмат знойдзецца «багатыроў», якія-б маглі плаціць прадугледжаны ўрадавым праекце *1,200 злотых у год за навуку.*

Так да старых трагедыяў беларускага народу далучаецца сягоньня пагроза яшчэ аднае — новае. Ці зьдзейсьніцца яна, ці мо' перад гэтай пагрозай дзецям *усяе беднаты Польшчы* бяз розьніцы яе нацыянальнасьці і вызнаньня грамадзкія сілы Польшчы здолеюць дружна выступіць на абарону права беднаты на вышэйшую адукацыю, — адказ на гэта прынясе нам блізкая ўжо будучына: пачатак новага школьнага году — не за гарамі.

„ГАНЕБНЫЯ ТЭМПЫ".

(Як выконваецца „пяцілетка" на прасторы БССР).

У № 142 менскай «Звезды» з 29-V с. г. пададзены цікаўныя лічбы аб «тэмпах» выкананьня на прасторы Ўсходняй Беларусі аднэй з галінаў слаўнай „пяцілеткі", якая—на страх ці, мо' й са страху ўсіх буржуяў, — так рэклямуецца (пазытыўна, ці негатыўны) прэсай абедзьвюх паўкуляў.

Афіцыяльныя лічбы—(хіба-ж яны ня лгуць!)—сьцьвярджаюць, што ў сярэднім на прасторы Б.С.С.Р. пяцілетні плян — у галіне сяўбы „выкананы" на 25-V с. г. толькі на 27.2 прац., ці — крыху больш, як у чацьвертай частцы „прадбачанае" засеўнае плошчы.

Лічбы для паасобных раёнаў Усх. Беларусі— яшчэ больш цікаўныя.

Так — Магілёўскі раён выканаў засеўную „пяцілетку" толькі на 12.2 прац., Расьнянскі — на 12.8 прац., Суражскі — на 8.5 прац., Межанскі — на 8.7 прац., Дрысенскі — на 7.9 прац., а Чарэйскі — дык аж на 2.9 прац...

Такія-ж больш-менш тэмпы адзначае газэта і для раду іншых раёнаў, як — Нараўлянскі, Карэліцкі, Гарадоцкі, Віцебскі, Высачанскі і Батанхавіцкі.

„Ганебныя тэмпы" — слушна абураецца... сама на сябе радавая ўлада — у сваім афіцыёзе!

„Палітычная бомба".

(Да візіты нямецкіх міністраў у Англію).

Нямеччына пачала вельмі ярка выказываць новую актыўнасьць ды незалежнасьць сваей палітыкі, — як унутранай, таксама і вонкавай.

Першаму дае доказ кангрэс Штальгэльму, другому — так званая „візіта ў Чэкэрс", ці ў гасьціны да англійскага прэм'ера, які цяпер жыве ў гэтым летнім палацы прэм'ераў Англіі.

Гэтая візіта — няменш, як маніфэстацыя Штальгэльму — усхваляваla ўсю Эўропу, асабліва-ж яе — „францускую палову".

Абодва акты маюць цесную сувязь. — Наладжаны якраз напярэдадні падарожы ў Англію кангрэс Штальгэльму меў паказаць — усе тыя небясьпекі, якія-б выклікаў унутры краю непасьпех Лёнданскай візіты нямецкіх міністраў. Нямецкія ваяўнічыя нацыяналісты „рвуцца да ўлады", дык няўдача ўрадавай місіі ў Лёндане змусіла-б — страціўшы тады рэшткі папулярнасьці ў краі і сілы — нямецкі ўрад — уступіць ім уладу... А тады... Што было-б „тады", аб гэтым якраз і павінен быў нашкіцаваць „абраз з музыкай будучыні" кангрэс Штальгэльму...

Няведама, аб чым гутарылі нямецкія міністры з англійскімі. Але ўся эўрапэйская прэса насамперш сьцьвярджае, што такая гутарка іх — у адсутнасьці францускіх іх калегаў — рэч нячуваная дагэтуль у „лёкарнскай Эўропе"!..

Францускія палітыкі, а першы між імі Брыян робяць від, быццам іх „не датычыць ды ня цікавіць, аб чым гутарылі Брюнінг з Мак-Дональдам"... Але ўзапраўднасьці ёсьць неяк інакш.

Вось як піша аб гэтай візіце дый аб уражаньні ад яе ў Парыжу карэспандэнт газ. „Кур. Варш" — на заўтра пасьля візіты. „Ня гледзючы на невялікую адлегласьць Лёндану ад Парыжу, тутака вельмі мала ведаюць аб рэзультатах англійска-нямецкіх гутарак.

Але ў палітычных колах ходзяць глухія весткі, пераказываныя ў найвялікшай таёмнасьці, аб тым, што ў бліжэйшым часе мае выбухнуць нейкая палітычная „бомба" нябывалага яшчэ калібру... „Бомба, якая пераверне дагары нагамі ўвесь лад сучаснай Эўропы".

„Кажуць таксама, што найвялікшыя асколкі гэтай бомбы маюць трапіць акурат у Польшчу".

Ну, можа, да «бомбы» яшчэ фактычна далёка, але характэрна ўжо адно гэтае „чаканьне бомбы" у Парыжу.

У істоце справа, як піша далей той-жа карэспандэнт, пакуль што стаіць прасьцей.

Нямецкія міністры паехалі ў Лёндан, каб растлумачыць найбольш прыхільнаму да Нямеччыны з усіх урадаў вялікіх дзяржаў — ураду Мак-Дональда — фактычны стан рэчаў, як палітычны таксама і эканамічны, у Нямеччыне і прасіць яго падтрымаць дамаганьні з яе боку — у справе зьмяншэньня цяжараў адшкадаваньняў. Бо-ж гэтая задача цяпер для Нямеччыны стаіць на першай чарзе.

Але справа перагляду «пляну Юнга» — вельмі скамплікаваная. Ня толькі Францыя, але-ж і Англія не захоча так лёгка траціць мільярды, якія яны могуць яшчэ дзёрці з Нямецкага народу — на падставе сьпярша прымусовага «трактату», а пасьля «дабравольнай умовы» з Нямеччынай. Трэба або добра пастрашыць крэдытараў Нямеччыне пагрозай яе фінансавага банкруцтва ды палітычнага краху (Гітлерам ды камуністамі!), або — заапэляваць да «шляхотнасьці» Амэрыкі, каб тая зраклася зноў часткі адшкадаваньняў. Але, як кажуць бэрлінскія падгалоскі Вашынгтону ды Нью-Іорку, Амэрыка згодзіцца на гэтыя ахвяры толькі пад варункам шчырага і паважнага разбраеньня Эўропы, якая мае аж два «мураваныя» трактаты сусьветнага «вечнага міру» і ня гледзячы на гэта на выперадкі павялічывае сваі ўзбраеньні, рыхтуючыся ўсьцяж да вайны...

Амэрыка, мо' і «хоча даравань» Эўропе пазычаныя на вайну мільярды, але не на тое, каб гэтыя «ашчаджаныя» такім чынам мільярды былі

(гл. на адвароце).

кінуты на новыя ўзбраеньні — на правакаваньне няўхільна новай вайны! І вось — дзіўная рэч!— Англія, паразумеўшаяся ўжо цалком з Амэрыкай у справе збраеньняў на моры і не зацікаўленая ў збраеньнях на сушы, як і пара̂ўнальна разброеная Нямеччына, зразумела — больш за ўсіх заінтарэсаваная ў скасаваньні адшкадаваньняў, — цалком падтрымліваюць гэты слушны варунак Амэрыкі. Спраціўляецца яму, а з ім, зразумела, і скасаваньню адшкадаваньняў — наймацней — Францыя!

У чым жа-ж сутнасьць справы?

Польскі карэспандэнт зусім выразна піша аб гэтым з Парыжу. Амэрыканскае дамаганьне разбраеньня Эўропы, зразумела, ударыла-б найсільней якраз па найвялікшай мілітарнай дзяржаве ў сучаснай Эўропе — па Францыі.

„Зьнішчыць баявую здольнасьць францускай арміі», «скасаваць урэшце ваенную дыктатуру Францыі ў Эўропе» — вось запраўдная мэта падрыхтоўваючаяся акцыі новай палітычнай хэўры: Амэрыкі, Англіі і Нямеччыны, да якой — бяз сумліву — зараз-жа далучыцца варожая да Францыі Італія!

Наладзіць дакладна акцыю гэтай «хэўры» і паехалі быццам — побач з справай сваіх адшкадаваньняў — нямецкія міністры да Мак-Дональда!..

Так, на падставе парыжскіх «глухіх чутак» ды вестак тлумачыць — хіба-ж блізка да праўды! — спрытны карэспандэнт польскай газэты, заўсёды добра інфармаваны.

Паважная француская газэта «Тан» неяк менш сэнсацыйна, але няменш слушна сцьвярджае, што — як бы ні было — «візіта ў Чэкэрс, гэта — новая эра ў прыязьні паміж Англіяй і Нямеччынай», прыязьнь, якая можа выклікаць новы зварот у эўропэйскай палітыцы, а нават — «вырваць цалком з эўрапэйскай гісторыі балонкі, на якіх напісаны падзеі 1914—1918 гадоў».

Ці мелі пасьпех у Лёндане нямецкія міністры?

Ня ведама. Галасы прэсы — супярэчныя. Але вось, што піша той самы карэспандэнт польскай газэты з Парыжу.

«Як відаць манэўры Брюнінга ўдаліся цалком. Можна яго павіншаваць з пасьпехам, разьмеры якога перавышаюць нават яго ўласныя надзеі»...

Так і запішам.

ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ.

Польшча.

Перамены у складзе ураду.

Зьяўляўшыяся у прэсе весткі аб спадзяваных пераменах у складзе ўраду зьдзейсьнілася: Мін. унутр. спраў генарал Славой-Складкоўскі назначаны II віцэ-міністрам ваенным, а на яго месца назначаны віцэ-прэм'ер палкоўнік Перацкі.

Заявы новага міністра скарбу.

Новы міністар скарбу Ян Пілсудскі — у гутарцы з рэдактарам урадавай «Газэты Польскай» — паміж іншым заявіў, што рада міністраў пастанавіла — зьменшыць агульную суму бюджэту на бягучы год да 2 мільярдаў 480 мільёнаў зл. Як ведама, бюджэт быў апрацаваны ўрадам і прыняты парлямантам — (клюбамі ББ) у суме 2 мільярды 860 міл. (кругла). Такім чынам недахоп, які цяпер трэба будзе зьліквідаваць эканоміяй, дасягае — па думцы рады міністраў — 480 з лішкам мільёнаў! Як ведама, мін. Матушэўскі сьпярша адкідаў усялякую магчымасьць недахопу, пасьля лічыў яго ў суме 250—300 мільён. А ўзапраўднасьці недахоп можа быць і яшчэ больш, як 400 міл.

Такім чынам, казаў мін. Ян Пілсудскі, раўнавага бюджэту будзе бязумоўна захавана.

Што датычыць „магчымасьці даплыву ў Польшчу замежных капіталаў“, дык міністар мае ў гэтым добрыя надзеі: добрыя, сталыя палітычныя стасункі («палітычная стабілізацыя») унутры Польшчы, як і сумленная сплата ўсіх пазыкаў польскім скарбам, здабываюць усьцяж даверра заграгічнага капіталу. Дык — калі ня зараз, то ў далейшай будучыне гэтыя плюсы пераважаць“.

А таму, кажа міністар, — „у будучыню Польшча можа глядзець з належным спакоем“.

Афіцыяльны абраз гаспадарчага стану Польшчы.

У значнай супярэчнасьці з оптымістычнымі наагул заявамі п. п. прэм. Прыстара і віцэ-мін. Скажыньскага стаяць факты і лічбы, паданыя ў апошнім камунікаце ўрадавага Інстытуту Гаспадарчых Дасьледаў у Польшчы.

За красавік гаспадарчы стан Польшчы значна пагоршыўся. Збыт вугальля ў краі ўпаў далей.

Збыт вырабаў жалезных упаў так сама. У прамысловасьці мінэральнай і мэталёвай наагул наступіла далейшае зьмяншэньне прадукцыі. Таварны рух на чыгунцы таксама ўпаў.

У галіне прамысловасьці спажыўчай і тканінай — зьмяншэньне лічбы работнікаў.

На грашовым рынку палажэньне наагул пагоршылася: лічба пратэставаных вэксалёў павялічылася, сума ўкладаў у банках значна зьменшылася. У Банку Польскім — далейшы спадак валютных рэзэрваў.

Гуртовыя цэны прамысловых тавараў усьцяж спадалі.

Дрэннае палажэньне гаспадарчае заграніцай не варожыць хуткай папраўы і для Польшчы.

Падобна сумны абраз дае і чарговы агляд Банку Гаспадаркі Краёвай — на 28 траўня.

Падатковыя магчымасьці насяленьня, асабліва-ж земляробаў, — зьменьшыліся далей. Крэдытныя ўстановы абмежылі сваю дзеяльнасьць. У нафтавай прамысловасьці далейшы спадак.

Збыт цукру ў краі зьменьшыўся. Штучных гнаёў у гэтую вясну купляе земляроб значна

Таксама наагул гандлёвыя абароты на краёвым рынку ў вясеньні сэзон гэтага году былі меншыя, як летась.

Гэтае агульнае зьмяншэньне гандлю і прадукцыі ў краі выклікала і адпаведнае зьмяншэньне работніцкіх заработкаў.

Як бачым, новы ўрад палк. Прыстора мае шмат да работы.

Раптоўная звышка курсу даляра у Польшчы.

У апошнія дні на варшаўскай біржы раптам падскочыў курс даляра. Меры, прынятыя міністэрствам скарбу, спынілі ігру на звыжку даляра на біржы, на якой «наступіла супакоеньне».

Раптоўны ўзрост попыту на даляры на біржы, як высьвятляе прэса, ня выкліканы якімсьці хістаньнем польскай валюты, якая забясьпечана з значнай надвышкай па-над норму, прадбачаную ў статуце Польскага Банку.

Трэба думаць, што звышка даляра ў Польшчы — водгук хістаньняў нямецкіх вартасьцяў, з якімі заўсёды цесна зьвязаны польскі валютны рынак.

Хваляваньне сярод работнікаў і безработных.

На груньце агульнага крызісу ўсьцяж уздымаюцца хваляваньні сярод работнікаў і безработных у Польшчы.

Найважнейшым фактам гэтага руху ў апошнія дні зьявілася забастоўка працаўнікоў мескіх трамваяў і аўтабусаў у Варшаве. Забастоўка выбухла 9 чэрвеня з прычыны спору работнікаў з дырэкцыяй у справе тэхнічнай арганізацыі працы. Дырэкцыя звольніла работнікаў, якія лічылі немагчымымі пастаўленыя варункі працы. Іншыя працаўнікі падтрымалі звольненых таварышоў. Дырэкцыя зачыніла майстроўні. Тады работнікі абвясьцілі забастоўку. Але далейшы ход падзей высьветліў, што — побач з выбранай прафэсыянальным саюзам для перагавораў з магістратам камісіяй — за яе плячыма дзеяў тайны забастовачны камітэт. Такім чынам—калі камісія саюзу дабілася ад варшаўскага магістрату спаўненьня ўсіх дамаганьняў работнікаў і дзеля таго запрапанавала работнікам спыніць забастоўку, дык забастовачны камітэт, на які, як пішуць газэты, быццам сільна ўплывалі камуністы, наадварот — трэбаваў прадаўжэньня забастоўкі, высунуўшы рад новых далёка сягаючых трэбаваньняў. І вось — вельмі характэрна для настрояў большасьці работнікаў, нават сярод такіх упрывілеяваных, як працаўнікі варшаўскіх меставых трамваяў: большасьць іх на мітынгу ў майстроўнях 10 чэрвеня, на якім было звыш 2.000 учасьнікаў, выразіла недаверра праф.-саюзнай камісіі, складаўшайся з сяброў ППС і «ББС», і пастанавіла забастоўку прадаўжаць, як прапанавалі аратары камуністы...

Мітынг выбраў новую камісію, але магістрат яе ня прыняў.

Ацначасна урад прыняў рашучыя меры дзеля спыненьня забастоўкі. Увесь забастовачны камітэт, як і новая камісія, былі арыштаваны, а вагоны пушчаны ў ход — пад «наглядам» узброеных паліцыянтаў.

Газэты пішуць, быццам усе сябры арыштаванага камітэту і камісіі аказаліся камуністамі.

За апошнія дні ў розных местах Польшчы адбыліся дэманстрацыі безработных (— у Жырардове, Калушу, Катавіцах, Вільні і інш.),

Новы «проці-гарэлкавы» закон.

Толькі што апублікаваны і 17 чэрвеня ўваходзіць у сілу новы «проці-алкагольны» закон, які быў прыняты Соймам яшчэ 4 сакавіка г.г.

Закон гэты — «проці-алкагольны» толькі па назову, але па сутнасьці новы закон — значна пагаршае нават тыя магчымасьці барацьбы проці пьянства, якія яшчэ даваў закон, выданы ў 1920 г. Новы закон значна — удвая, мо' на'т утрая! — павялічвае колькасьць месцаў прадажы сьпіртных напіткаў у краі, дазваляючы прадаваць гарэлку ў буфэтах на станцыях чыгункі, на параходах, у цягніках і г. д., што забаранялася старым законам. Новы закон — і гэта мо' найбольш сумная рэч — касуе тое права гмінных самаўрадаў гмінаў забараняць у сябе цалком прадажу гарэлкі, якое даваў ім стары закон.

Як ведама, каля дзьвюх сотняў сельскіх гмінаў у Польшчы пастанавіла — на падставе закону 1920 г. — забараніць цалком на сваіх абшарах прадажу гарэлкі, зразумеўшы, што для працоўнага селяніна ці работніка, які жадае запраўды для сябе лепшага — чалавечага і грамадзкага — жыцьця, няма горшага ворага, як гарэлка. І вось цяпер — канец гэтай акцыі самааздараўленьня народных масаў на шляху да поўнай цьвярозасьці!

Як падлічыла адна з санацыйных газэтаў, народ у Польшчы выкідае на гарэлку да мільярду злотых у год, ці — 7 проц. усяго гадавога нацыянальнага даходу краю!.. У выніку гэтага ў даходнай частцы дзяржаўнага бюджэту прадбачыцца 401 мільёнаў злотых, як паступленьне з гарэлкавай манаполіі.

Паўторныя выбары у Плоцкім вокрузе.

Найвышэйшы Суд, як ведама, скасаваў выбары ў Плоцкім вокрузе, дзе й пачалася ўжо прадвыбарная кампанія. У зьвязку з гэтым, як піша апазыцыйная прэса, на сялянскага пасла Врону і Паца, якія агітавалі ў вокрузе, быў зроблены быццам санацыйнай баёўкай — напад. Азброеная ў рэвальвэры ды рэзінавыя палкі баёўка крэпка пабіла прадстаўнікоў апазыцыі. Пас. Врона мае зламаную руку і з сваім скалечаным таварышом ляжаць у бальніцы.

Заграніцай.

Дыпляматычная перапіска між Польшчай і Нямеччынай.

У адказ на дапушчаную нямецкім урадам страшэнна варожую да Польшчы дэманстрацыю 150-тысячнага (!) зьезду нямецкай «прыватнай арміі» (Штальгэльму), парад якой прымаў сам... «наступнік трону» прынц Аўгуст, сын адстаўнога кайзэра, — польскі ўрад выслаў у Бэрлін ноту з вострым пратэстам.

У адказ на польскую ноту нямецкі ўрад заявіў, што саюз «Сталёвага Шалому» — «арганізацыя прыватнага характару», якая мае права — у межах дазволеных законам — карыстацца поўнай свабодай. На ўвагу польскай ноты, што ганаровым старшынёй гэтай «прыватнай арганізацыі» зьяўляецца сам прэзыдэнт Гіндэнбург, які прыслаў прывітаньне зьезду, нямецкая нота адмовілася ад усялякіх тлумачэньняў, заявіўшы, што нямецкі ўрад ня можа дапусьціць ніякага мяшаньня чужой дзяржавы ў справы стасунку чыньнікаў нямецкай дзяржавы да тых ці іншых краёвых арганізацыяў. У канцы нямецкая нота дадае, што зьезд Штальгэльму ў Брэслаўлі можна разглядаць, як пэўны адказ з боку Нямеччыны на падобную-ж проціня мецкую маніфэстацыю з польскага боку, якая адбылася ў Катовіцах 5 траўня с. г.

Водгукі у Францыі дэманстрацыі «Штальгэльму».

Вельмі востра адказаў на ваяўнічую маніфэстацыю нямецкай «прыватнай арміі» Брыян на паседжаньні парляманту.

Брыян заявіў, што апошні кангрэс Штальгэльму з правакацыйнымі прамовамі правадыроў і ўвесь «парад» гэтай «арміі» перад кронпрынцам, князямі, маршаламі ды генараламі — начуваная рэч нават для ваяўнічага наагул «Сталёвага Шалому». Асабліва баліць Брыяну, што Нямеччына адказала гэткім чынам — пасьля апошніх сэсіяў Рады Лігі —на так прыхільныя Нямеччыны вырашаныя яе меншасьцёвыя скаргі на Польшчу! Нямецкі міністар тады, дамагаючыся адкладу да верасьня аканчальнай ліквідацыі спору з Польшчай, абяцаў урачыста Радзе, што «Немцы ня зробяць нічога, што-б магло завастрыць далей польска-нямецкія стасункі». Брыян рэзка запратэставаў проці такой маніфэстацыі варожасьці да Польшчы, дадаўшы, што — «калі з боку Нямеччыны ня будзе пажаданай зьмены на лепшае, тады — ня можна будзе з ей весьці мірнай палітыкі, як з іншымі дзяржавамі»!

Што датычыць гутарак нямецкіх міністраў у Лёндане, дык Францыя аб гэтым не клапоціц-

ца (?!): яна заўсёды здолее адказаць «не», калі будуць закрануты яе інтарэсы. Ня можа быць ніяк-й гутаркі аб пераглядзе пляну Юнга, які зьяўляецца канчальным, не падлягаючым ніякім зьменам»!

——

Нямецкая прэса страшэнна абурана гэтай прамовай Брыяна. Газэты называюць яе — „нахабным мяшаньнем у ўнутраную палітыку Нямеччыны", радзяць Брыяну і ўсім французам ад сягоньня прызвычаіцца да такога шчырага выяўленьня агульных і супольных пачуцьцяў усяго нямецкага народу!... Бо-ж — „усьцяж узьдымаючыся патрыятычны дух і рух нямецкага народу пэўне-ж будзе выяўляцца яшчэ ў значна больш яркіх ды выразных знаках і здарэньнях"!.. Прэса заклікае нямецкі ўрад, каб выступіў з рашучым пратэстам проці — „нячувана-наглай прамовы Брыяна".

Брыян мякчэе.

15-VI на вялізарным кангрэсе саюзу былых баявікоў французскай арміі ў м. Гурдон, скліканым левымі, прыхільнымі да Брыяна, групамі саюзу, Брыян сказаў прамову, у якой ужо зусім інакш казаў аб палітыцы мірнага паразуменьня між Францыяй і Нямеччынай. Брыян бараніў гэту сваю міравую палітыку адносна да Нямеччыны, адзначаў яе пасьпехі для Францыі і для ўсей Эўропы. Гэта ня значыць, казаў ён, што Францыя не разумее пагрозы выбуху вайны. Разумее добра. Але, азброеная да зубоў, Францыя павінна весьці такую палітыку, каб гэтая яе ваенная сіла аставалася бяз ужытку, ды каб Францыя перамагала пагражаючыя вайной нацыянальныя эгаізмы — палітыкай агульнага дабра, якое і мае канчальнай мэтай высуненая Брыянам ідэя «Пан-Эўропы».

Кангрэс зрабіў Брыяну гучную авацыю.

Сэнсацыйная заява.

У правай прэсе Францыі гэтая другая прамова Брыяна выклікала ўзрыў абурэньня. Адзін з павадыроў французскіх „радыкал-нацыяналістаў", Фраклен-Буйён, заявіў, што зьяраз-жа падае ў парлямант запрос. „Бо-ж «гэтая спроба з боку Брыяна і левых радыкалаў апанаваць настрої былых баявікоў французскай арміі, можа пагражаць поўнай катастрофай Францыі». «Трэба ўрэшце скончыць з гульнёй у паціфізм — перад тварам распаленай ваяўнічым шовінізмам Нямеччыны — казаў ён. Трэба ўрэшце вырваць Францыю з шалёных рук тых, што хлёроформуюць яе — перад бойняй»!

Радава-француска-польскае збліжэньне (?).

Нямецкая прэса паведаміла аб тым, быццам у Парыжу чакаюць хуткага прыезду радавай дэлегацыі дзеля перагавораў аб заключэньні гандлёвага трактату.

Але яшчэ цікаўнейшая вестка кажа, быццам радавы ўрад адначасна прапануе Францыі падпісаць трактат аб узаемным ненападаньні — з уключэньнем у яго загараваньня з боку СССР граніцаў Польшчы.

Быццам — у зьвязку з гэтымі прапазыцыямі — мін. Залескі меў спэцыяльныя гутаркі з Брыянам.

Ці гэта — чарговы націск на Нямеччыну, ці нешта паважнейшае, — няведама.

Магчымасьць роспуску парляманту у Англіі.

Работніцкі ўрад Англіі, якому надаела яго палажэньне: нясеньне поўні адказнасьці перад краем — бяз поўні ўрадавай улады — зьбіраецца, як здаецца, паставіць рашуча стаўку на новыя выбары.

Як ведама, урад Мак-Дональда ня мае абсалютнай большасьці ў парляманце, а мае толькі адносную большасьць (мае больш, чым кожныя дзьве другія партыі пасасобку, але менш, чым абедзьве яны разам). Дзеля гэтага яго існаваньне заўсёды залежыць ад адной з гэных партыяў; зразумела-ж, цяпер ён трымаецца на падставе паразуменьня з лібэраламі. Такім чынам фактычна — напалову прэм'ерам зьяўляецца... Лёйд-Джордж, які не нясе за гэта ніякай адказнасьці.

Ужо неадноўчы між урадам і правадыром лібэралаў даходзіла да спораў і канфліктаў. Але заўсёды неяк — перад небясьпекай з боку рэакцыянераў — удавалася даходзіць да згоды.

Цяпер ізноў дайшло да канфлікту з прычыны ўрадавага законапраекту аб новым зямельным падатку, проці якога пратэстуюць лібэралы.

Аднак Мак-Дональд заявіў, што — калі парлямант ня прыме яго праекту, дык будзе распушчаны. Ён дадаў, што яго партыя даўно ўжо абураецца на тое, што яна мае зьвязаныя рукі лібэраламі, дзеля чаго ня можа рашуча і радыкальна вырашаць — у духу сваей праграмы — найгалаўнейшыя пытаньні і задачы работніцкага і дзяржаўнага жыцьця, як справу безрабоцьця і іншыя, камрамтуючыся толькі гэтым прымусовым сваім бяссільлем... трэба палажыць канец такому недарэчнаму ды шкоднаму для партыі і для дзяржавы парадку...

Што справа пастаўлена паважна, аб гэтым сьведчыць загад цэнтр. камітэту партыі, разасланы тэлеграфна па ўсіх правінцыяльных аддзелах, каб рыхтаваліся да новых выбараў.

Тэлеграма кажа, што — калі ў аўторак — 15-VI — парлямант ня прыме ўрадавага законапраекту, гэта будзе аўтаматычна сыгналам да распачацьця ў той-жа дзень выбарнай кампаніі.

Ад Рэд. У апошні мамэнт тэлеграф данёс аб асягненьні паразуменьні між урадам і лібэраламі — у справе зямельнага падатку.

Такім чынам — пагроза развязаньня парляманту зьнята з чаргі — да новага канфлікту.

Радыёвая «вайна» паміж Радамі і Нямеччынай.

Як ведама, маскоўскі комінтэрн вядзе ўсьцяж камуністычную прапаганду на шмат мовах— праз радыё. У Маскве дзеля гэтага пабудавана станцыя амаль не найсільнейшая ў сьвеце.

Пратэсты розных дзяржаў проці гэткай „няўхоннай" агітацыі і прапаганды не дасягалі мэты. Але радавыя саюзьнікі — немцы — пасьля напружных пратэстаў — пастанавілі адказаць такой-жа акцыяй.

Таксама сільная нямецкая радыё-станцыя распачала сыстэматычныя выклады і інфармацыі ў расейскай мове — аб запраўдным палажэньні ў СССР, якое радавая ўлада праз свае газэты стала фальшуе ды замазвае.

Гэткая акцыя „саюзьнікаў" выклікала ў Маскве вялізярны перапалох і абурэньне. Комінтэрн са злосьці загадаў, каб яго нямецкая сэкцыя пусьціла ў Нямеччыну выклады аб „запраўдным палажэньні ў Нямеччыне".

Адным словам — паміж „саюзьнікамі" разгарэлася запраўдная „вайна па радыё". Адначасна з выкладамі абедзьве „ваюючыя староны" прымаюць меры, каб абараніцца ад насыланых „ворагам" на іх фронт радыё-хваляў, разьбіваючы іх „контр-хвалямі".

Чым скончыцца гэтая бяскроўная „вайна", няведама.

Страх швэцкага «запалкавага караля».

Як ведама, швэцкі запалкавы фабрыкант, мільярдэр Крюгер захапіў манапольны збыт сваіх вырабаў блізу на ўсім сьвеце. Чуе яго капцюры на сабе і беларускі селянін у Польшчы, плацячы 10 грошаў за карабок з 50 запалкамі, з якіх часта каля 5 датаго-ж ня маюць „запалу". Дык вось гэты „запалкавы кароль" апынуўся ў страшэннай трывозе. — Нейкі аўстрыяцкі хімік вынайшоў спосаб зрабіць запалку, якая будзе запаліваца неабмежаную лічбу разоў.

Сакрэт гэтай „вечнай запалкі" ён апатэнтаваў у некалькіх дзяржавах, а цяпер мае — поруч з хаўрусам буйных амэрыканскіх капіталістаў — будаваць вялікую фабрыку такіх запалак. „Вечная запалка", зразумела, як таньнейшая ды выгаднейшая, адразу заб'е ўсю запалкавую прадукцыю Крюгера, на якой датаго-ж пабудаваны ў значнай меры гандлёвы балянс Швэцыі.

Дык вось п. Крюгер, каб захаваць свае мільённыя даходы, запрапанаваў вынаходцу прадаць яму сваю „вечную запалку", каб зрабіць ей — „вечную памяць". За зьніштажэньне такога карыснага для чалавецтва вынаходу Крюгер суліў вынаходцу аж 20 мільёнаў марак... Але той рашуча адмовіўся.

Кароткія навіны.

— З СССР ідуць весткі аб шалеючым ізноў ўсюды ў краі голадзе. Няма ня толькі мяса, але і хлеба. Не хапае ўсялякіх тавараў.

Работнікі разьбягаюцца з прамысловых раёнаў, дзе асабліва даецца ў знакі голад, — ня гледзячы на жорсткія кары за гэтае „дэзэртырства".

— Згодна з афіцыяльнай статыстыкай, у працягу апошніх 3 месяцаў у СССР памёрла на 35 прац. больш народу, як за той-жа час у прошлым годзе. Адна з пражскіх газэтаў сумна жартуе, што гэта — таксама свайго роду „пяцілетка ў тры гады": бо-жа за тры месяцы ўжо памірае гэтулькі, колькі яшчэ год таму мёрла за пяць месяцаў... Газэта тлумачыць гэта — жорсткім правядзеньнем калхознай палітыкі, выклікаўшай недахоп хлеба ды масавым зьніштажэньнем жывёлы.

— Афіцыяльныя радавыя лічбы кажуць, быццам «пяцілетка» — у галіне нафтавай прамысловасьці — ваканана ўжо цяпер больш, як прадбачана толькі на 1933 г. — з надвышкай у 7.000 бочак. Можа і праўда. Бо-ж гэтая прамысловасьць — найлягчэйшая: калі фантаны газы сьвішчуць пад неба, дык толькі капай ды падстаўляй ямы ў зямлі пад нафтавыя вазёры...

— На адбытым у Будапэшце кангрэсе „Аб'яднаньня Таварыстваў Прыяцеляў Лігі Нацыяў" дэлегацыя ўкраінцаў — з ведамым Шульгіным і праф. Смаль-Стоцкім на чале — рэзка выступіла проці акупацыйнай палітыкі бальшавікоў у Радавай Украіне. Побач з тым украінцы дамагаліся, каб кангрэс выразіў пратэст проці падтрыманьня некаторымі дзяржавамі, уваходзячымі у склад Лігі, як Нямеччына, радавага мілітарызму, пагражаючага гібельлю ўсей эўрапэйскай культуры. Украінскія пратэсты падтрымалі дэлегаты Югаславіі і Румыніі, якія, як ведама, зусім нягорш за бальшавікоў душаць у сябе харватаў, дый тых-жа самых украінцаў.

— Амэрыканская прэса крычыць караул: ад 1928 г. лічба камуністаў у Амэрыканскіх Штатах павялічылася на 225 працэнтаў. Праўда — лічбова камуністаў пакуль-што яшчэ ня шмат, дый пашыраецца камунізм пераважна сярод нэграў, якім ком-агітатары абяцаюць— пры камуністычным ладзе... вольныя шлюбы з белымі жанчынамі — у ліку ўсіх іншых вольнасьцяў.

— У зьвязку з завастрэньнем фінансава-гаспадарчага крызысу ў Нямеччыне ды з праектаванымі зьменамі ў сплатах адшкадаваньняў — з краю масова ўцякаюць чужаземныя капіталы. За апошнія дні, як пішуць ангельскія газэты, вывезена капіталу з Нямеччыны на некалькі мільярдаў марак. Пагаршае палажэньне яшчэ і канфлікт між урадам і парлямантам. Палажэньне гэткае паважнае, што прадбачаць заламаньне курсу маркі.

— У Нямеччыне — на яе карабельных варштатах у Кілі — як ведама, быў нядаўна спушчаны на ваду новы браняносец. Гэты факт паступовага адраджэньня ваенна-морскай сілы Нямеччыны выклікаў вялікі ўздым ува ўсім краі. На ўрачыстасьць зьяжджаліся дэлегацыі з усіх канцоў краю. Наадварот — у дзяржавах, якія маюць падставы ня верыць у новую „мірную душу" сучаснай Нямеччыны, спуск новага, узброенага ў найнавейшыя цуды ваеннай тэхнікі, браняносца выклікаў вялікую трывогу. Француская прэса, якая ўсьцяж трэбуе, каб урад чым больш разбудоўваў французскі флёт, абураецца дый дзівіцца: „пашто гэта Нямеччына будуе браняносцы, калі ёй не пагражае ніхто"?! Француская прэса ня кажа аб тым, што разброеная Нямеччына змушана слухаць загадаў узброенай Францыі — нават бяз выразнай пагрозы вайной. Дык якое дзіва, што Нямеччына хоча узброіцца, калі-б нават і не хацела новай вайны? Такі ўжо цяпер „міжнародавы лад", што мае голас дый права жыць толькі той, хто сільны ды ўзброены.

— Новы прэзыдэнт Францыі сказаў на ўрачыстасьці, наладжанай парыжскім магістратам, прамову, якой захапіў усіх добрых французскіх патрыётаў, асабліва правай маркі. Правая прэса піша, што новы прэзыдэнт — „запраўдны француз, верны сын краю, сторож гонару і бясьпечнасьці Францыі".

— Эстонскі парлямант прыняў закон аб абавязковым агульным галасаваньні ў часе выбараў у парлямант. Ухіленьне ад падачы голасу будзе карана судом — штрафам да 5 каронаў.

— У Тальліне, сталіцы Эстоніі, арыштаваны цэнтр. катітэт камуністычнай партыі — у ліку 20 асоб. Побач з тым знойдзены 2 тайныя друкарні, шмат рознага роду кампраміткуючых дакумэнтаў, агітацыйная бібула і т. д. Сярод арыштаваных ёсьць некалькі — дзеячоў — з „вышэйшай ком-асьветай"— атрыманай на спэцыяльных «курсах» у СССР. Арышт гэты лічыцца поўным разгромам усей ком-арганізацыі ў Эстоніі.

— Гішпанскі ўрад пастанавіў зьменшыць лічбу арміі, якая стаіць у Марокко — на 3 генаралаў, 130 афіцэраў, 234 пад-ахвіцэраў і 5555 жаўнераў, што дасьць 14 мільёнаў пэзэтаў ашчаднасьці. Урад выдаў дэкрэт аб тым, што ў Гішпаніі больш ня будуць даваца патэнты на шляхоцтва.

— У Рыме нядаўна скончыўся вялікі працэс у спэцыяльным фашыстаўскім Трыбунале.— Судзілі 10 х проціфашыстаўскіх барацьбітоў — рэвалюцыянераў, стварыўшых тайную арганізацыю пад назовам „Справядлівасьць і Вольнасьць". У арганізацыю ўваходзілі рэспубліканцы, сацыялісты, лібэралы і дэмакраты. Мэтай арганізацыі, як цьвердзіць акт абвінавачаньня, было — ну, ведама-ж: аружнае паўстаньне, зваленьне фашызму, а заадно ўжо і манархіі, дый стварэньне дэмакратычнай рэспублікі. Кіруючы цэнтр арганізацыі быў у Парыжу. Паўстаньне павінна было распачацца паводле сыгналу, які меў даць слаўны італьянскі лятун Вьеполі, які меў кінуць з аэраплану над Рымам. Замахоўцаў выдала карэспандэнцыя, якая папалася ў рукі паліцыі.

Трыбунал засудзіў двух галоўных правадыроў на 20 гадоў вастрогу кожнага, двух другіх— на 10 гадоў, а рэшту апраўдаў.

У той жа дзень растраляны быў у Рыме анархіст Скіра, які зрабіў замах на Мусоліні.

ГРАМАДЗЯНЕ!

Пішыце ў сваю газэту аб жыцьці нашае вёскі і гораду.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ

Праца нашае моладзі.

(м. Смаргоні, Ашмянскага пав.).

Як ужо ў № 11 «Беларускага Звону» карэспандэнт з Смаргоняў пісаў, нашая моладзь ад даўжэйшага часу насілася з думкаю з'арганізаваць пры Смаргонскай бібліятэцы-чытальні аматарскі драматычны гурток. Дык вось вынікам гэтага 10-V с. г. пад кіраўніцтвам загадчыка бібл.-чытальні была пастаўлена п'еса «Змагары за ідэю». З сваімі ролямі артысты-аматары справіліся вельмі добра. Публікі было шмат і з розных вёсак. Некаторыя папрыходзілі за 10 — 12 вёрст. Пры заканчэньні аматараў віталі гучнымі воплескамі, а госьці з вёсак — запрашалі з гэтаю самаю пастаноўкаю да сябе, што сьведчыць аб вялікім зацікаўленьні сцэнаю.

Да просьбы гасьцей нашыя аматары прыхіліліся, даўшы згоду адведаць у першую чаргу в. Вайцехава і м-ка Крэва. Але тут, на жаль, чакала няўдача. Калі 20-V с. г. зьявіўся наш тэатр у в. Вайцехава і ў 4 гадзіны распачаў працу, — зьявіўся камандант пастарунку паліцыі і перарваў. Пакуль справа высьнілася, было ўжо позна і спэктакль не адбыўся. Страцілі артысты пры гэтым 20 злотых. Факт гэты аднак моладзь нашую не запалохаў, духам яна ня падае, і — ня гледзячы на ўсялякія перашкоды — і далей вядзе культуральна-асьветную працу.

Свой.

Ганебны прыклад.

(в. Канюхі, Ваўкавыскага павету).

Каб зрабіцца багатым, жых. в. Канюхі, Падароскае вол. К. Дуброўскі некалькі разоў паліў у адпаведны мамэнт сваю высока застрахаваную будову. На гэткай камбінацыі, відаць, Дуброўскі выходзіў вельмі добра, бо адбудоўваўся нанова і запачаткаваў сабе хутар каля м-ка Росі, дзе таксама пачаў будавацца. Але на гэтым яшчэ ягоныя штукі ня скончыліся. Заласаваўшыся грашыма ад страхоўкі, ён надумаўся застрахаваць жонку і дзіця, з тым, каб за іх таксама пасьля атрымаць грошы. І што-ж думаеце? На вынік доўга чакаць ня прышлося. Пэўнага дня ён сказаў жонцы, што адпраўляецца на свой хутар за патрэбаю, дзе і заначуе. Жонка, ні ў чым не падазраючы мужа, паверыла яму і засталася дома зусім спакойная. Але-ж на хутар Дуброўскі йсьці і ня думаў. Ён пашоў да Ваўкавыска, дзе меў каханку, якая там служыла. Пасьля адбытай нарады з каханкаю, Дуброўскі апоўначы вярнуўся дамоў, каб забіць жонку і дзіця. Гэта яму ўдалося зрабіць вельмі лёгка, бо ў доме апрача іх ня было нікога. Забіўшы, ён адправіўся ізноў да каханкі. Раніцай ён ужо зьявіўся ізноў дома і заняўся хаўтурамі. Забойца быў нявыкрыты і Дуброўскі застаўся на волі.

Аднак, шыла ў мяшку не ўтаіш. Праз нейкі час Дуброўскі пачаў жаніцца з сваею каханкаю з Ваўкавыска і парушыў справу страхоўкі. Гэта зьвярнула на гэту справу ўвагу паліцыі, якая затрымала Дуброўскага і дапрасіла гаспадара ягонае каханкі, які паказаў, што тае начы, калі адбылося забойства, Дуброўскага бачыў у сваё служанкі. Пры тым суседзі на хутары сцьвярдзілі, што на хутар у тым часе Дуброўскі не зьяўляўся. Гэта самае паказалі сьведкі і на судзе, які засудзіў Дуброўскага на кару сьмерці.

Сёлета Найвышэйшы Суд кару Дуброўскага зацьвердзіў і гэткім чынам прысуд над забойцай быў выкананы. Вось да чаго можа дайсьці вар'яцтва чалавека.

Тутэйшы.

ХРОНІКА

— Трагічная сьмерць кс. Рамэйкі. 16 чэрвеня прыехаў у Вільню з Кімялішак кс. Фр. Рамэйка, ведамы ў беларускім жыцьці яшчэ з перадваенных часоў. Затрымаўшыся ў кватэры кс. Адама Станкевіча пры касьцеле сьв. Мікалая, кс. Рамэйка, выбраўшы мамэнт, калі ані гаспадара, ані прыслугі ня было дома, застрэліўся на сьмерць, пакінуўшы пісьмо, у якім тлумачыць, што жыць ужо ня мае сіл.

Як высьняецца, кс. Рамэйка — пасьля перажытае цяжкое грыпы — захварэў на нэрвовую хваробу, якая яго вельмі прыгнятала маральна і ўрэшце давяла да самагубства.

Сьмерць кс. Рамэйкі зрабіла вельмі цяжкое ўражаньне на ўсё беларускае грамадзянства.

— Экскурсія Віл. Белар. Гімназіі ў Наваградку. Між 4—10 чэрвеня с. г. вучні і вучаніцы V клясы Віленскае Беларускае Гімназіі зладзілі пад кіраўніцтвам вучыцелькі п. А. Сакаловай-Лекант і вуч. п. М. Ільяшэвіча краязнаўчую экскурсію ў Наваградчыну. Экскурсія ў ліку 30-ех асоб адведала Наваградак, дзе была гасьцінна прынята Наваградзкай Беларускай Гімназіяй, потым аглядала возера Сьвітэзь і ваколіцы. У сувязі з прыпадаючым Міцкевічаўскім юбілеям, экскурсія мела магчымасьць адведаць Міцкевічаўскую выстаўку, на якой былі таксама экспанаты з Беларускага Музэю ў Вільні. Беларуская экскурсія, дзякуючы добрай духавой аркестры, ажывіла значна места Наваградак і яго ваколіцы, надаючы ўрачысты выгляд. Аднак Наваградзкаму старостве вельмі недаўспадобы была беларуская аркестра і яно забараніла іграць ёй у горадзе.

— Неадбытая экскурсія. Створаная пры Беларускім Навуковым Т-ве ў Вільні Турыстычна-Краязнаўчая Сэкцыя, на чале якое стаіць д-р М. Ільяшэвіч, манілася распачаць сёлета ў летні пэрыяд сваю актыўную працу, ладзячы экскурсію ў Латвію. Выезд экскурсіі, у якой меў прыняць учасьце цэлы рад беларускіх культурных працаўнікоў — сяброў Бел. Навуковага Т-ва і сказанае сэкцыі, быў назначаны на 10 чэрвеня — з тым разьлікам, каб мець магчымасьць захапіць канец школьнага году ў тамтэйшых беларускіх гімназіях і пазнаёміцца з іх працай і праграмамі. Паміж іншым, экскурсія мелася быць на ўрачыстых выпускных актах у Дзьвінскай і Рыжскай беларускіх гімназіях, а сябры яе маніліся прачытаць некалькі публічных лекцыяў з галіны беларускае літэратуры (аб «Цётцы» і Купале), гісторыі, краязнаўства. Беларускае грамадзянства ў Латвіі прыгатавала ўсё дзеля прыйма экскурсіі. Аднак, выехаць экскурсіі, на жаль, не давялося. Атрымаўшы загадзя абяцаньне ваяводзкіх уладаў, што беларускай экскурсіі, як і ўсім іншым, будуць дадзены льготныя пашпарты на падарожу ў Латвію, прадстаўнікі Б. Н. Т-ва ў першых чыслах чэрвеня зьвярнуліся да віленскага гродзкага старооства аб гэныя пашпарты. У адказ на гэта староста заявіў, што павінен паразумецца з ваяводзтвам, і прасіў зайсьці «заўтра». А «заўтра» вельмі ветліва напрасілі прыйсьці ўжо 8-га чэрвеня — за два дні да вызначанага дзеля выезду тэрміну. Разумеючы, што нават пры памысным адказе 8-га нельга будзе атрымаць пашпарты і зьніжку на чыгунцы так, каб 10-га раніцай выехаць, — арганізатары экскурсіі былі прымушаны пакінуць думку аб гэтай першай краязнаўчай падарожы.

Спадзяёмся, што спатканая няўдача не астудзіць, аднак, ахвоты да працы ў Краязнаўча-Турыстычнай Сэкцыі. Раз беларусам так трудна дастаць дазвол на выезд заграніцу, трэба сваю энэргію пакіраваць на экскурсіі ў межах Заходняе Беларусі, на якія не патрэбны ніякія дазволы адміністрацыйных уладаў.

— Разьвітаньне віленскіх беларускіх матурыстаў. У суботу, 13 чэрвеня, матурысты Віленскае Беларускае Гімназіі ладзілі ў гімназіяльнай салі разьвітальную вечарыну. У працы па арганізацыі вечарыны і ў ігры на сцэне прынялі ўчасьце так-жа й вучні шостае клясы. Пастаўлены быў аднаактовы абразок С. Сарокі пад назовам «Праклён» і камэдыя Дунін-Марцінкевіча «Пінская шляхта». Ня гледзячы на пэўную загану, якую можна было-б адзначыць у зьмесьце «Праклёну», абедзьве пастаноўкі прайшлі вельмі ўдатна. Вечарына закончылася скокамі.

Назаўтра ж, 14 чэрвеня, адбылася супольная разьвітальная вячэра, зладжаная матурыстамі з учасьцем вучыцялёў і бацькоў. Выступаў рад прамоўцаў як спасярод матурыстаў (Бурак, Смаленскі, Быхавец, Багдановіч), так і спасярод вучыцялёў і бацькоў (дыр. Міхалевіч, б. дыр. Астроўскі, Луцкевіч, Ільяшэвіч, кс. Станкевіч, Грышкевіч). Настрой быў вельмі сардэчны, і ў супольных разважаньнях маладога і старэйшага пакаленьня аб будучай працы і жыцьці моладзі чуваць было, што ўсіх прысутных злучыла ў гэты мамэнт адна супольная думка аб тым, каб нарастаючыя інтэлігенцкія сілы выпаўнілі, як мае быць, свой сьвяты абавязак служэньня свайму народу і сваей Бацькаўшчыне.

— Водгукі выступленьняў Акіньчыца. Як выявілася, п. Акіньчыц, распачынаючы сваю пэдрыўную акцыю проці ўсіх беларускіх культурна-асьветных арганізацыяў і ўстаноў, заяўляў у пэўных палітычных сфэрах, падтрымаўшых яго грашыма, што быццам у яго агіднай рабоце прымае ўчасьце цэлы рад ведамых і паважаных беларускіх культурных работнікаў — сяброў тых самых арганізацыяў і ўстаноў, якія п. Акіньчыц маніўся «ўзарваць». У адказ на гэтую спэкуляцыю чужымі імёнамі грамадзяне: дыр. Міхалевіч, інж. Гузоўскі, радны м. Вільні Кузьма Крук, вучыцялі В. Б. Гімназіі Грышкевіч і д-р. Ільяшэвіч, а так-жа сьвяшч. Коўш зьмясьцілі ў польскай газэце „Kur. Wil." пісьмо, заяўляючы, што ў падобнай арганізацыі, як Акіньчыцава «Аб'яднаньне», яны ніякага ўчасьця ня прыймалі і ня прыймаюць ды пратэстуюць проці нягоднага надужываньня іх імёнаў.

Характэрна, што эндэцкі „Dziennik Wileński" сквапна перадрукоўвае ўсю тую агідную ілжу і тыя бруды, якімі п. Акіньчыц абліваў у сваей «Праўдзе» ведамых беларускіх дзеячоў і ўсе нашыя культурныя ўстановы і арганізацыі.

Асабліва цікаўна тое, што п. Акіньчыц ажно «перастараўся», прыпісываючы ўладам надзвычайную шчодрасьць у адносінах да беларусаў. Гэтак ён пусьціў нязгодную з праўдай чутку, што быццам на Беларускі Музэй ваяводзтва дае 1500 зл. у месяц — і то на рукі такога небясьпечнага для існаваньня Польскае дзяржавы чалавека, як грам. Антон Луцкевіч. Хаця ані такой сумы ніколі Музэй не атрымліваў, ані наагул грам. Луцкевічу ваяводзтва ніякіх сум ня выплачвала, — эндэцкая газэта паўтарае Акіньчыцава «адкрыцьцё», каб укусіць ня гэтулькі беларусаў, колькі... ваяводзтва: яно, бач, ворагам Польшчы «польскія» грошы раздае! Вось дык «услужыў» Юдушка тым, у каго шукаў апоры і падтрыманьня: праўдзівая «мядзьведжая» ўслуга!

Характэрна і тое, што Акіньчыцавыя брудзы — апрача эндэцкага „Dzien. Wil." — перадрукавала яшчэ і „Белар. Крыніца" кс. Станкевіча. „Айцы сьвятыя"! Дзе ў вас сумленьне?!

— Шырока-калейны чыгункавы шлях Дукшты—Друя. Вузка-калейны шлях Дукшты—Друя, які йдзе ўздоўж граніцы з Латвіяй і мае стратэгічнае значэньне, перарабляецца на шырока-калейны. 15 чэрвеня мелі пачацца работы, якія быццам ня выклічуць ніякага перарыву ў руху на гэтай лініі. Пэўне-ж шырокая каляя значна ажывіць і гаспадарча ўсю ваколіцу.

ВІЛЕНСКАЕ РАДЫЁ І БЕЛАРУСЫ.

Радыё сталася ў апошнія часы вельмі паважным чыньнікам у жыцьці культурных народаў. На жаль аднак і гэты цудоўны вынаход стаўся аружжам для палітычнай прапаганды і знаходзіцца ў руках „паноў палажэньня", якія ўважаюць сябе безадказнымі за праграму.

У тых беларусаў, якія маюць радыё (або хацелі-б мець) нявольна насоўваецца пытаньне: — што ўласьціва дае беларусам віленскае радыё? Якую карысьць і якую шкоду яно прыносіць „беларускай меншасьці" пад Польшчай?

Вось-жа, не ўваходзячы ў падрабязныя разважаньні, мусім адзначыць, што праца і заданьне віленскае (польскае) радыёстанцыі выключна зводзіцца да пашыраньня польскасьці на „zacofanych kresach". А дзеля таго, што вядзецца ў польскай мове, пасьпеху (апрача спольшчанае Вільні) — ня мае і напэўна мець ня будзе. Беларускі селянін, не разумеючы польскае мовы, уважае радыё бескарысным, а калі дадаць дарагавізну аплаты, бо па тры злотых (г. зн. паўтара пуда жыта!) у месяц — лічыць яго за рэч збыткоўную, за недаступную раскошу.

Ведама, гэта аксыёмы, непатрабуючыя доказаў, ды зрэшта аб гэтым у свой час пісалася на шпальтах беларускае прэсы. Вярнуцца-ж да гэтага пытаньня нас змушаюць глыбейшыя прычыны.

Няхай-бы сабе гэтае радыё трашчэла каму падабаецца! Няхай-бы сабе зводзіліся лекцыі юбілейныя (амаль штодня!), хвіліны стралецкія, акадэмічныя, місыйныя, казаньні патрыятычных ксяндзоў і г. д. да безканечнасьці, але няхай да гэтых „найлепшых" аўдыцый ня прысвойвае нашыя беларускія народныя скарбы, без зазначэньня, скуль узята.

На думцы тут маю вельмі многа падобных фактаў, але вось адзін з многіх, крыху навейшы.

10-га траўня б. г. выступаў у радыё хор „Дзяржаўных Вучыцельскіх і Вышэйшых Курсаў", які выконваў розныя куявякі, а побач беларускія песьні па польску: „Ой лю-ля, лю-ля" „чаму-ж мне ня пець?" ды інш. Пры гэтым спікерка не зазначыла зусім, што гэтыя песьні беларускія ў тлумачэньні на польскую мову.

Калі якую-небудзь разьбітую ангельскую, ці якую-небудзь іншую пласьцінку закручваюць і наігрываюць, дык заўсёды зазначаюць, што гэта, бо гэтага вымагае элемэнтарнае права. Але Беларускі народ, бач, „слабы", ніхто ня будзе заступацца за яго, а таму хапай жыўцом беларускія мэлёдыі і славу песьняў (душу беларускую!) і выдай за польскую асаблівасьць. Гэта можна!

А мо' часам хто і схоціць на этэры хвалю віленскае радыёстанцыі і пераканаецца аб польскасьці „крэсаў"?! Але і гэта не заўсёды ўдаецца, як аб гэтым сьведчыць добрая рэцэнзія Бэнэдыкта Гэрца (у „Kur. Wil." № 111 (2053) пад загалоўкам „Праз Радыё"). Дзіўным выдаецца, што такім плягіятывам займаюцца вучыцялі будучых вучыцялёў, ведама — на... „Кресах"...

Беларусы не стаўлялі-б ніякіх вымогаў да віленскае радыёстанцыі (бо, каб і хацелі, дык усёроўна яна іх ня споўніла-б) апрача аднэй: усё-ж, карыстаючыся дасягненьнямі беларускае духовае культуры, вымагаем зазначаць, што ёсьць *нашае*. А па за гэтым няхай сабе ўсялякія „сіосі" гавораць, гавораць і гавораць.

Беларускі радыёаматар.

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯЎСКІ.

Друкарня А. ДВОРЖЭЦА. Вільня, Завальная вул. № 32.